

ההג היה משום הבאת העצים [שהוא יום טוב ואסורים בהספד ובתענית כמבואר במגילת תענית], ושבוע זה הוא עיקר זמן הבאת העצים לכל ימות השנה לפי שהוא שיא כחה של חמה, ובט"ו באב שכבר עברה מחצית תקופת תמוז, אז הוא יום תבר מגל ומפסיקים להביא. ומובן בזה מה שאמרו שיש כחה של חמה, והלא כפי הנראה אחר ט"ו באב לא פחות חם מימי תמוז – אך י"ל שהקפידו על אמצע תקופת תמוז כאמור. עפ"י מה ששמעתי מאבי מורי זצ"ל.

ב. כל יום שיש בו הלל – אין בו מעמד בשחרית (פרש"י: לאותם שבירושלים (וערש"ש), שלא היה להם פנאי לעשות מעמדם מפני קריאת ההלל). יום שיש בו קרבן מוסף – אין בו מעמד בנעילה (וכל שכן במנחה הסמוכה למוסף לפי שהיו טורחים במוסף, ואף הישראלים שאינם עובדים היו טרודים לחשוב עצים ולשאוב מים). יום שיש בו קרבן עצים – אין בו מעמד במנחה. דברי רבי עקיבא. אמר לו בן עזאי, כך היה רבי יהושע שונה: קרבן מוסף – אין במנחה (וכל שכן בנעילה שהיא מדברי סופרים. בית מאיר עפ"י רש"י ותוס' כח.), קרבן עצים – אין בנעילה (אבל במנחה יש). חזר רבי עקיבא להיות שונה כבן עזאי.

יש גורסים גרסה אחרת בגמרא להלן ומפרשים שקרבן מוסף הואיל והוא מהתורה אינו צריך חיזוק ולכן אינו דוחה אלא מנחה, אבל קרבן עצים דוחה אף נעילה וכל שכן מנחה (עפ"י רבי עובדיה מברטנורא).

ולדעת רבי יוסי (להלן כח): אין קרבן מוסף דוחה מעמד אלא מתפילת מוסף בלבד (כ"ה עפ"י גרסת הגר"א. ויש מפרשים שלרבי יוסי קרבן מוסף דוחה אף מנחה. ע' בית מאיר).

באחד בטבת לא היה בו מעמד כלל שהרי יש בו הלל וקרבן מוסף וקרבן עצים [אבל אחד בניסן, אעפ"י שגם בו יש קרבן מוסף וקרבן עצים, אין בו הלל אלא ממנהג שנהגו לקוראו בראש חודש [ובדילוג], משא"כ באחד בטבת שהוא מימי חנוכה].

דפים כח – כט

לג. אלו דברים ארעו את אבותינו בי"ז בתמוז ואלו בתשעה באב?

חמשה דברים ארעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב. [חלקם מוכח הדבר מן הכתובים שהתרחשו בתאריכים אלו, וחלקם נמסר בקבלה מאבותינו, כמפורט בגמרא]; – בי"ז בתמוז – נשתברו הלוחות, בטל התמיד, הובקעה העיר [בשניה, ואילו בפעם ראשונה הובקעה בתשעה בתמוז], שרף אפוסטמוס את התורה, והעמיד צלם בהיכל. בתשעה באב – נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ [בחטא המרגלים], חרב הבית בראשונה [ורובו נשרף בעשירי אבל התחילו להצית בתשע] סמוך לחשכה], ובשניה נלכדה ביתר ונחרשה העיר.

דף כט

לד. א. מהן ההלכות הנוהגות משנכנס אב; בשבוע שחל תשעה באב בתוכו; בשאר החודש שלאחר תשעה באב? ב. תשעה באב שחל [בזמנם] להיות בששי בשבת – מה דין כיבוס בגדים לכבוד השבת? ג. תשעה באב שחל להיות בשבת או ביום ראשון – כיצד נוהג בסעודות שבת?

א. משנכנס אב ממעטים בשמחה. [ממעטים במשא ומתן, בכנין ובנטיעה של שמחה, אין נושאים נשים ואין עושים סעודת אירוסין. עפ"י יבמות מג; או"ח תקנא, ב]. אמר רב פפא: הלכך בן ישראל שיש לו דין עם נכרי, ישתמט ממנו באב מפני שמזלו רעוע [וימציא עצמו באדר שמזלו ברי].

שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה – אסורים לספר ולכבס. כיבוס כדי להניח לאחר זמן; לדברי רבי בנימין ורבי אליעזר – מותר, וכן הורה רב נחמן. ורב ששת אסר. וכן הביאו מהברייתא והעלו דברי המתירים ב'תובתא'. גיהוץ שלנו (= בני בבל) ככיבוס שלהם (ואסור, אבל כיבוס שלנו מותר. רש"י). כלי פשתן – אין בהם גיהוץ. ואף על פי כן אסור ללובשם (מכובסים) בשבת שחל תשעה באב להיות בתוכה.

שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה שאסרנו, לרב אינה אסורה אלא לפניו, ולשמואל אסורה אף לאחריו. וכבר נחלקו תנאים בדבר; רבי מאיר אומר אסור לספר ולכבס מראש חדש ועד התענית. רבי יהודה אומר: כל החודש כולו אסור. רשב"ג אומר: אינו אסור אלא אותה שבת. אמר רבא: הלכה כרבי מאיר וכרשב"ג לקולא – פירוש, אינו אסור אלא באותה שבת (ולא מראש חדש – כרשב"ג) ודוקא לפניו ולא לאחריו (כרבי מאיר).

א. מנהג בני אשכנז להחמיר בכיבוס מראש חדש (עפ"י בעל התרומה, מהרי"ל, רמ"א תקנא, ג), מלבד לצורך מצוה כגון ללבוש בגדים מכובסים לשבת, וכן לכבס אם אין לו בגד נקי. וכן מותר למי שאין לו אלא חלוק אחד. אבל בתספורת יש לאסור אפילו לכבוד שבת (עפ"י משנ"ב שם ס"ק לב. וע"ש בבאה"ל). ונהגו האשכנזים איסור בתספורת מ"ז בתמוז (עפ"י או"ח תקנא, ג).

ב. רש"י הורה להחמיר מלתת סדיני פשתן לכובס בשבוע שחל תשעה באב בתוכה, קודם התענית (תוס'). וכן המנהג לאסור אפילו כיבוס שלנו ואפילו בכלי פשתן (עפ"י שו"ע תקנא, ג).

ג. כיון שתספורת וגילוח בשבוע שחל בו תשעה באב אסור מדינא דגמרא, אין להקל בו אף במקום הפסד ממון. ואולם בימי בין המצרים שהוא מצד המנהג, מותר במקום הפסד ממון (עפ"י שו"ת אגרות משה או"ח ח"ד קב).

ד. מבוואר בסוגיא שאין איסור באכילת בשר ושתית יין בשבוע שחל תשעה באב בתוכו, ואף לא בערב תשעה באב מלבד בסעודה מפסקת. אבל כבר כתבו הגאונים והראשונים שהמנהג להימנע מלאכול בשר בכל ערב תשעה באב. ויש שכתבו (עפ"י הירושלמי) לאסור בשבוע שחל בו. ויש מוסיפים אף מראש חדש, וכן מנהג בני אשכנז [ומנהג יחידים להחמיר מ"ז בתמוז].

ואילו מנהג רוב קהילות תימן להקל זולת בסעודה המפסקת. (ע' מאירי וספר המאורות כאן; רמב"ם ומגיד משנה תעניות ה, ו; או"ח תקנא, ט; שו"ת עולת יצחק ח"א ה; מנהגי ישראל ח"א כ).

ה. נטילת צפרנים בשבוע שחל בו תשעה באב; המגן-אברהם (תקנא סק"א) מתיר, והט"ז (סק"ג) כתב מסברה לאסור. ולצורך מצוה ודאי מותר (משנ"ב שם סק"ב). ובשו"ת מהר"ם חלאוה (י) כתב: אין ספק בעיני שמותר ליטול צפרנים בשבוע שחל בו תשעה באב.

ו. כתבו הפוסקים שיש להחמיר בכיבוס רחיצה ותספורת גם בעשירי, עד חצות היום (ע' שו"ת מהרש"ל צב; מגן אברהם תקנא, א).

ב. ביום חמישי מותר לכבס מפני כבוד השבת – כשחל (בזמננו) תשעה באב להיות בערב שבת. [וכן אם אין לו אלא חלוק אחד – מכבסו בחמשי ולובשו לאלתר]. ואם לא כיבס בחמישי, מותר לכבס בערב שבת מן המנחה ולמעלה – לייש עלה אביי ואיתימא רבי אחא בר יעקב.

כתבו התוס', כשחל תשעה באב להיות ביום חמישי – מותר לכבס ולספר מחצות ואילך מפני כבוד השבת, שאין להמתין עד ערב שבת מפני טורח השבת. והבית-יוסף תמה על דבריהם (וע' בשפת אמת ישוב התמיהה). וכן הכרעת הפוסקים שאין להקל. ובליילה לכאורה נראה שיש להקל אם למחר הוא טרוד בטרדת השבת.

ג. תשעה באב שחל להיות בשבת, וכן ערב תשעה באב שחל להיות בשבת – אוכל ושותה כל צרכו ומעלה על שולחנו אפילו כסעודת שלמה בשעתו. (וצריך להפסיק מבעוד יום, קודם השקיעה).
 א. דברים שבצנעה – לדעת השו"ע (תקנה, יט) מותר, והרמ"א הביא שיש אוסרים בשבת תשעה באב, ושכן המנהג. ויש מתירים תשמיש המטה בלילה (ע' משנ"ב שם).
 ב. יש אוסרים ללמוד תורה בתשעה באב שחל להיות בשבת אלא דברים המותרים ללמוד בתשעה באב [ולא התירו אלא באכילה ושתיה משום מצות עונג שבת], ואף בשבת ערב תשעה באב, מחצות היום (ע' רמ"א תקנה, ב; קיצור שלחן ערוך). והכרעת המשנה-ברורה להקל בזה.

דף ל

לה. א. ערב תשעה באב – אלו מנהגי אבלות וצער נוהגים בו?
 ב. מה דין תלמוד תורה ועשיית מלאכה בתשעה באב?
 ג. מה דין כפיית המטה בתשעה באב?

א. שנינו: ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין, לא יאכל בשר ולא ישתה יין. רשב"ג אומר: ישנה. אמר רבי יהודה: לא שנו אלא משש ולמעלה. ואמר רב יהודה: לא שנו אלא בסעודה המפסקת – ושניהם לקולא; אינו אסור אלא לאחר שש ובסעודה שמפסיק בה. [תניא כלשנא קמא ותניא כלשנא בתרא].
 כיצד ישנה – אמר רבי יהודה: אם היה רגיל לאכול שני תבשילין – יאכל מין אחד, ואם היה רגיל לסעוד בעשרה בני אדם – סועד בחמשה. וממעט בבשר ויין – היה רגיל לאכול ליטרא בשר – יאכל חצי ליטרא, היה רגיל לשתות לוג יין – ישתה חצי לוג. ואם אינו רגיל כל עיקר – אסור. רשב"ג אומר: אם היה רגיל לאכול צנון או מליח אחר סעודתו – הרשות בידו.

אף על פי שנוקטים כדברי רשב"ג, מצוה להתנהג בפרישות (עפ"י ראבי"ה), וכן כתב הרמ"א (תקנה) שימעט ממה שרגיל לשתות, ולא יאכל אחר סעודתו צנון ומליח, דברים שנוהג בהם בשאר פעמים.

כל שהוא משום תשעה באב אסור לאכול בשר ואסור לשתות יין ואסור לרחוץ. רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו: כל שעה שמותר לאכול בשר (רש"י כתב שאין גורסים 'בשר'. וכן הגיה הגר"א) מותר לרחוץ. אף על פי שאסור בבשר ויין, אוכל הוא בשר מליח, היינו אחר שנים שלשה ימים משנשחט, ושותה יין מגתו [כל זמן שהוא תוסס – שלשה ימים].

כתבו ראשונים (כאן ובמו"ק כג) שעתה נהגו לאסור אף באלו, כיון שאנו רגילים לאכלם בשאר ימים. וכן המנהג.

אמר רב יהודה אמר: כך היה מנהגו של רבי יהודה ברבי אילעאי, ערב תשעה באב מביאין לו פת חריבה במלח ויושב בין תנור לכיריים (מקום מנוול שבבית) ואוכל ושותה עליה קיתון של מים, ודומה כמי שמתו מוטל לפניו.